

ЗЛОВЖИВАННЯ ОПІКУНСЬКИМИ ПРАВАМИ – злочин, передбачений ст. 167 КК, який полягає у використанні опіки чи піклування з корисливою метою на шкоду підопічному (зайняття житлової площі, використання майна тощо). **З. о. п.** спричиняє шкоду нормальному розвитку підопічних дітей або належному існуванню повнолітніх підопічних осіб, а також майновим правам підопічних. *Потерпілими* від цього злочину є підопічні – це особи, над якими встановлено опіку або піклування, або над чим майном, що знаходиться в іншій місцевості, призначено окремого опікуна.

З. о. п. полягає: у вчиненні дій із використанням особою, яка здійснює опіку або піклування, своїх повноважень у межах, визначених зак-вом, проте всупереч їх призначенню (напр., використання опікуном майна підопічного на свою користь); у вчиненні дій із використанням особою, яка здійснює опіку або піклування, своїх повноважень, проте без необхідного дозволу органів опіки та піклування (напр., відмова від майнових прав підопічного на шкоду його інтересам, видача письмових зобов'язань майнового характеру від його імені); у вчиненні дій особою, яка здійснює опіку або піклування, прямо заборонених зак-вом (напр., здійснення дарування від імені підопічного, зобов'язання від його імені порукою, привласнення, розтрата майна підопічного). Обов'язковою ознакою зазначених дій є *спосіб* їх вчинення, яким виступає зловживання довірою. Так, зловживаючи довірою, винний займає житлову площу підопічного або використовує його майно. Це також може бути привласнення речей, розтрата цінностей підопічного, порушення майнових прав потерпілого внаслідок укладання не вигідних для нього договорів, управління майном підопічного з порушенням установлених правил, відмова від належних підопічному майнових прав, укладення не вигідних для підопічного правочинів, порушення передбачених законом обмежень і порядку при здійсненні правочинів, де однією стороною виступає підопічний, невиконання опікунських обов'язків на шкоду підопічному (при цьому опікун (піклува-

льник) отримує матеріальні блага від інших осіб) тощо. Злочин, передбачений ст. 167 КК України, є закінченим із моменту вчинення діяння.

Ознаками *суб'єктивної сторони* цього злочину є *вина* у формі прямого умислу, а також корислива *мета*, що має свої особливості залежно від виду діяння. При незаконному використанні майна підопічного, зокрема при зайнятті його житла, корислива мета може проявлятися у намаганні винного позбавити себе або близьких йому осіб необхідних витрат за використання майна, в отриманні прибутку від такого використання або в отриманні іншої майнової вигоди; натомість при незаконному відчуженні житла підопічного, привласненні або розтраті іншого його майна корисливою метою може бути незаконне збагачення за рахунок фондів підопічного, сплата боргу або одержання ін. вигоди майнового характеру.

Суб'єкт злочину – спеціальний. Окрім заг. ознак суб'єкта (див.: «суб'єкт злочину»), йому властива також ознака наявності у нього повноважень з опіки або піклування. Такі повноваження йому надаються судом або органами опіки та піклування. Коло суб'єктів **З. о. п.** складають як приватні, так і служб. особи. До приватних осіб належать опікуни, піклувальники, патронатні вихователі, прийомні батьки та батьки-вихователі дитячого будинку сімейного типу. До служб. осіб належать служб. особи органів опіки та піклування, а також кер. спец. закладів (навчальних, охорони здоров'я та соціального захисту населення).

Покарання за цей злочин – штраф від 100 до 300 н. м. д. г. або обмеж. волі на строк до 3 років, або позбавл. волі на той самий строк.

Лит.: Зінченко І. О. Кримінально-правова охорона виборчих, трудових та ін. особистих прав і свобод людини і громадянина (аналіз законодавства і судової практики). – Х., 2007; Євтєєва Д. П. Кримінально-правова характеристика зловживання опікунськими правами: соціальна обумовленість та склад злочину. – Х., 2015.

В. І. Борисов, Д. П. Євтєєва